

تورک مورخ

yal: 1 1 Kōm unuevul 1327 Idgh: 2

تورکلوک فاندمنه چالشیر اوزیش کونده بر جیقار

بریسى اولورسه ، قالان آنده اوله نك چوجقلىرىنه بر نوع بابا ، ولى اولور .
طوغرول ايله يه زوكه يك آنده اولدقلىرى قبول ايديلورسه ، طوغرولك تيموچينه
قارشى پك يوشاق طاووزانىشى بر آز آ كلاشيلور .

— صوكى كلهجك —

طبوعات

تورک - روس مقارنتى حقنده

ايتاليانك يورديمز عليهنه بردنبره حركتى ، آوروپاده بيك مشكلات ايله
برموازنه غير ثابته يي محافظه يه اوغراشان « اتفاق » ، « اشتلاف » و « انفراد »
لرى اوقدر صارسدى كه بر آراق استانبول مطبوعاتى روس - تورك مقارنتندن
بيله بحشه قالقشدى .

روسيه ، عثمانلى ايمپراطورلغنىك قومشوسى وتورك دنياسنك بويوك بر
قسمنىك حاكميدر . مسلمان تبعه سنك چوقلغندن ناشى انكلتره يه ، آره صره ،
اك بويوك اسلام دولتى ديدكلرى كي ، عين سيبدين طولايى ، روسيه يه ده اك
بويوك تورك دوائى دنيله بيلوز : بوكون ير يوزنده ياشايان توركلرك اك چوغى
« آق چار » ك تبعه سيدر .

روس وتوركلرك ايكوز يىللق .. يوق ، يالكز ايكوز دكل ، آلتى يدى يوز
يىللق قانلى بر ماضى يى اونوده رق ، بر برلرينه صيچاق وصميچى آل اوزاتمه لرى
لزومنى تورك وروس مطبوعاتنده اولجدهه توصيه ايدنلر بولمىشدى . مثلاً ميلادى
۱۸۹۶ سنه سى ابتدارلنده ، روسيه تبعه سى توركلرك ، اوزمانلر يكانه مطبوع
صداسى اولان « ترجمان » ، تورك - روس مقارنتنه پك طرفدار ايدى .

سنه لر كچمكه محترم « ترجمان » ك بوباده كي فكرى ديكشمىدى : صوك عثمانلى
انقلابندن ايكى آى اوچه ، روسيه خارجيه ناظرى ايزوولاسكى نك ، « دوما » ده

نظري ايدركن ، عثمانلى پادشاهنه حرمكار برايكي جمله صرف اېتمهسى اوزرينه ، « ترجمان » تورک - روس دوستلنى فكرينى تڪرار ميدانه چيقارارق ، « شرق اكبر » مسألهسى ديه اوزون برمقاله يازدى . مقالهنك برچوق جهتلىرى ، بالخاصه عثمانلى توركلرنجه اوقونوب دوشونللهيه دكر ، بوكا بناء و برده « تورك يوردى » مزى توركلهكك بويوك خادملىرىدن اسماعيل بك فاسپرىنسكى نك يازيسيله تزين ايتمش اولمق ايچون ، مذكور مقالهنك بعض فقرهلىرى آشاغىيه نقل ايدىوروز :

« اسكى عاله يعنى نصف كرڭ شرقيه نظردقت ايله باقىليرسه انسانلرك اوج بويوك جمعيتنه منقسم بولندقلرى كوريلور . بولردن برىسى غرب يعنى آوروپا اقوامندن عبارت اولان « آق جمعيت » در ؛ ايكنجىسى اقصاى شرق موغول اقوامى يعنى « صارى جمعيت » در و اوچونجىسى ايسه بوايكي جمعيت آراسنده قالان واقوام اسلاميه دن عبارت اولان « بشيل عالم » ياخود « جمعيت كبراي اسلاميه » در . ديمك اوليوركه اسلام عالمى بر طرفدن غرب ، ديكر طرفدن شرق عالملى آراسنده قالمش وهر ايكنسك تعرض و تجاوزينه دوچار اوله جق برعالمدر .

روس ملتى دنخى بوالهده بولونمىورمى ؟ حتى روس ملتى شواوچ عالمه قارشى مدافعهيه ، اوغراشمهيه مجبوريت كوستره جك برعالمدر دكلىدر ؟

آق و صارى اقوام غايت چوقدر ؛ اهاليسك كثرى نسبتنده طوپراقلى آؤدر . بناءً عليه بولرك مهاجرى ، اقتصادى ، سياسى و عسكرى تجاوزلىرلى آتچق طوپراغى چوق اولان روس - اسلام دائرهلىرىنه دوغرى اوله بيله جكدر .

مانچورياده روسيهيه مقلوب ايدن ژاپون اردولرى صايرلر تجاوزينك مقدمهسى وژاپونلر دنخى صايرلرك پيشدارى مقامنده تلقى ايدىلزمى ؟

غربه باقىلدىنى حالده اقوام افرنجيه نك روسيهيه و نمالك اسلاميهيه تجاوزده بولندقلرى آتچق كورونوبور .

مادامكه حال بويله در ؛ روسلر ايله اقوام اسلاميه بربرينه آرقه ويروب صمى دوستلقده بولونمق يكدىكرينه اهميت ويرمه مكدن - آرا صيرا عداوتده بولونمق دنخى خبرلى اولمازى ؟ بومستلنى بوكونكى كليركچر حالده نسبت ايتيوب برآز واسع واستقبال كوزيله ملاحظه و محاكمه ايتك لازم كلزمى عجباه ؟

آوروپاليلر غربا ، صايرلر شرقاً محيط دكزلر ايله محدود بولونىور ؛ طولى صويه اكين اكنك ممكن اولمديفندن صارى و آق قوملر بر قارشى ويا بر آرشين ايلرله مك ايتىرلسه مطلقا روس و اسلام يوردينه تجاوز مجبوريتنده قالاچقردر . بو ، كوش كى آشكار برعالمدر .

روسىلار درجە مەدېتېللىرى مۇسلمانلاردىن پاك ايلرىدە دىكلەر . بۇندىن اوتىرى تىجارى واقتصادى مناسبلىرى وامتراجلىرى پاك آغىر اوليۇب طرفىن ايچون استفادەلى كوردىيور . عادى بر روس بر تورك ويا فارسە - هر جەتتە انكلىزدىن آلماندىن چوق ياقىندىر .

روسىيە عىمالك اسلامىيە ايله برچوق محاربهلر ايتدى ؛ عثمانلى اندە بولونان خرىستيانلارە استقلال وىرجى ؛ عمومە امتيازلىر وىردىردى . لىكن روسىيەك آقان قان ومالى ايله قارشى روسىيە بالادات پاك آز مكافات كوردى : بوغازلىر قابالى ، هندىكرى چوق اوزاق قالدى ...

سواستوپول محاربه سىندە مغلوب اولان روسىيە بى بوغازلىردىن كىمك منع ايدىلىشىدى ؛ سولك عثمانلى محاربه سىندە روسىيە غالب كىلدىكى حالده برلن معاھدەسى ىنە او ممنوعىتى تاكىد وتايدى قىلدى . ايلرىدە دىنى آوروپا بو كلىدى آناختارسىز طوتاجقدىر ؛ چونكى اهل غرب ، كىندى استفادەسىنى پاك كوزلى تقدير ايدىيور .

۱۸۹۶ سىنەسى ابدالزىندە روسىيە ايله عثمانلى اتفاقي خصوصىندە خبرلر ايشىدىلش ايدى . بو خبرلر آوروپانك افكار عمومىيەسىنى اوقدرد اوركوتىش ايدى كە استانبولدىن پىرسبورغدىن نىم رسىيە صورىندە بوخبرى تىكذىب ايدەرك آوروپايى تىسكىن ايتىمكە لزوم كورولش ايدى . قومشوا ايكى دولەتك مناسىبات دوستانه سىندە وباخصوص اتفاقلرىندە بىوك اهمىت اولدىنى آوروپانك شو اندىشە سىندىن آ كلاشيلور .

روسىيەك سىمى دوستلغىدىن حضرت خلىفە وىران حكومتىك مستفید اوله جىقلىرى اوزون بىخىلرە ، اىبانلرە محتاج دىكلەر . اكر عثمانلىلر روسىيە بى امنىت ايدەرك آرقە وىرە بىلدىلرسە سائر حكومتارك برچوق تسلطنە مقابلەلرى دها مؤثر اولابىلدىر .

روسىيە وعثمانلى آره سىندە اتفاقي وجود بولەمسەنە چالیشانلر واولامسى ايچون دىنى وسىاسى دىللىلر كوستره نلر آز دىكلەر . لىكن استىقبال شوايكى دولت وملىتى صىقىشدىرەجى بر درجە تظاهرى ايتدىكىندىن « اسكى فكر واسكى دىللىلرى » تورك ايله هر ايكى طرف ايچون دها فائىدەلى بر طرز سىياسى تىجرى اولونورسە فنا دىكل پاك اىي اولور . »

كورك مخطره :

تورك هيات اجتماعىلرى پاك اسكى زمانلردىن برى ترتيب وانتظامه قومىش عىسكر جىعتلىرىدر . بونلرە مراتب سىلسەسى اوقىدر مكملەدرەك بونكون اسيا قوملرىنك تورك اولمايانلردىن دى برچوغى تورك عنوانلرىنى ملاشىرلر . مثلاً بك عنوانى ، بوزقىرك كوجە چادرلردىن ، هندىستانك محتشم سىرايلرىنە ، تونىسك رواقلى قىصرلرىنە قدر هر برده ايشىدىلور وى صاحبە احترام اولونور . بكك ، بىكە ، بكىم ، طرزىندە خاىلرە مخصوص شكلى دى